
A clevelandi magyarok hagyományőrzési kísérletei

Az ohioi Cleveland mindig az „amerikás” magyar közösségek egyik fő központjának számított. A város magyar lakossága a népszámlálások adatai szerint 1900 és 1920 között 9558 főről 43 134 főre emelkedett. Ennek megfelelően, természetesen nem *Szentkirályi Endre* *Being Hungarian in Cleveland* című munkája az első, amely a város magyar közösségeivel foglalkozik. Már 1981-ben is megjelent egy összefoglaló jellegű mű a szintén magyar származású *Susan M. Papp* tollából.¹ Ez még egy hagyományos, elsősorban kvantitatív módszerekkel dolgozó áttekintő munka volt, melyben még a magyar történelem rövid bemutatása is helyet kapott, egészen az Árpád-kortól kezdve. Ebben az ismertetésben a város magyarságának történetével foglalkozó legújabb kötetet mutatom be, amely a magyar hagyományok őrzésének szempontjából közelíti meg a témakört, már kizárólagosan az amerikai magyar történelemre és azon belül is Cleveland kontextusára fókuszálva.²

A szerző, Szentkirályi Endre maga is Clevelandből származik, egyetemi diplomáit a Clevelandi Egyetemen, ill. az Akroni Egyetemen szerezte, doktori fokozatot viszont Magyarországon, a Debreceni Egyetemen kapott 2013-ban. Disszertációjának címe „Hungarians in Cleveland 1951–2011: Then and Now”³ volt. Az itt ismertetett kötet is ebből a disszertációból nőtt ki. Korábbi könyvei is a clevelandi magyar közösségek történetével foglalkoztak, közülük is kiemelkedik a *Zrínyi Kiadónál* 2014-ben megjelent *Cold War to Warm Coo-*

1 Susan M. Papp: *Hungarian Americans and Their Communities in Cleveland*. Cleveland, OH, USA. 1981. 170. o.

2 Endre Szentkirályi: *Being Hungarian in Cleveland. Maintaining Language, Culture, and Traditions*. Helena History Press, Cleveland. 2019.

3 *Magyarok Clevelandben 1951–2011: Akkor és most*.

peration: the Military Service of Cleveland Hungarians 1950–2014, amely a hidegháború idején az amerikai hadseregben szolgált clevelandi magyarok történeteit gyűjti össze.⁴ Jelenleg egy Cleveland melletti középiskolában tanít angolt és németet, és a United Hungarian Societies nevű szervezet elnöke, mely nyolc magyar templomot és tizenhárom civil szervezetet egyesít Cleveland vonzáskörzetében.

A bevezetőben a szerző felvázolja a kutatási módszereket, melyeket a kötet megírásához alkalmazott. Emellett megoszt néhány személyes történetet is, melyekből kiderül, hogy gyerekkorától kezdve részt vett a magyar közösség életében, felnőve pedig szinte automatikusan a néprajzkutatás felé fordult érdeklődése. Egyik alapvető célja éppen Susan M. Papp 1981-es munkájának frissítése, új ismeretekkel való kiegészítése volt. Ebben szakmai felkészültségének, magyar nyelvismeretének, illetve személyes kulturális beágyazottságának egyaránt nagy hasznát vette a kutatómunkája során.

A kötet öt fejezeten keresztül mutatja be Cleveland és a városban letelepedett magyarok történetét, illetve azokat az eszközöket, melyekkel a diaszpóra megőrizte magyar identitását: a cserkészetet, a művészetet, a segélyszervezeteket, a zenét, a sajtót, a nyelvhasználatot és még számos más, hasonlóan fontos faktort. Az első fejezetben a mai Cleveland kialakulásának történetét ismerjük meg. A rövid áttekintésben a magyar közösség fejlődésével is megismerkedünk. A fejezet részét képezi a népszámlálási statisztikáknak egy részletesebb elemzése is, Ohio állam megyéi szerinti bontásban az 1940 és 2010 közötti időszakra vonatkozóan. Itt kiderül, hogy a 2010-es népszámlálás szerint 1 501 736 fő vallotta magát magyar származásúnak az Egyesült Államokban, ebből 193 512 élt Ohio államban. Azok száma viszont, akik otthonaikban elsődlegesen a magyar nyelvet használják, már jóval alacsonyabb: 91 445 országosan, illetve 8496-an Ohióban. Érdekes, hogy 2000 és 2010 között ezek a számok csökkenő tendenciát mutattak.⁵ A fejezet utolsó szakasza részletesen elemzi ezeket a statisztikai adatot, érdekes adalékokkal szolgálva az amerikai magyarság múltjával és jelenével kapcsolatban.

4 Endre Szentkirályi: Cold War to Warm Cooperation. The Military Service of Cleveland Hungarians. (Egy amerikai város magyar katonái 1950–2014). Zrínyi, Bp. 2014.

5 Szentkirályi 2019. 25–27.

A második fejezet a clevelandi magyar hagyományőrzéssel foglalkozik. A hagyományőrző intézmények, civil szervezetek között legfőképpen színházak, dalkörök, cserkészegyletek, sportegyesületek szerepelnek. Ezek száma hullámzott a kötetben vizsgált 1940-es évek és napjaink között. Különösen jelentős volt a zsugorodás a csúcsideőszakhoz képest, ami az 1920-as évekre tehető. Ez kitartott még az '50-es években is, amikor az ún. DP-generáció⁶ tagjai Clevelandbe érkezésükkor egy komplett magyar világban találták magukat. A városon belül is kiemelkedő volt a Buckeye Road és környéke, melynek mintegy negyven ezres lakosságából 87 százalék tartotta magát magyarnak.⁷ Évente szép számmal tartottak a városban magyar társasági eseményeket, mint például szüreti fesztiválokat, újévi táncmulatságokat, pikniket, szabadtéri színházi előadásokat, és több mint évi száz magyar stílusú esküvőt, de időnként még „debreceni vásárok” tartására is sor került. Mindez az ötvenes évek után folyamatos zsugorodásnak indult, az események ritkultak, a magyar üzletek sorra bezártak, az egyház-közösségek elnéptelenedtek. A fejezetben Szentkirályi sorra veszi és részletesebben bemutatja azokat a civil szervezeteket, amelyek a legtovább kitartottak, ill. valamilyen más szempontból a legérdekesebbnek számítanak. Emellett foglalkozik a magyar épített örökséggel is: szobrok, kertek, emlékművek jelezték – és jelzik ma is az utókor számára, hogy tekintélyes magyar közösség élt ebben a városban.

Érdekes része még a fejezetnek a magyar szokásokkal foglalkozó szakasz is. Az ilyen „szokások” között említi meg a szerző a clevelandi magyarság katonai szolgálatra való nagyarányú hajlandóságát. Ez is egy fajtája lehet hálájuk kifejezésének az új haza, az Egyesült Államok felé. Szentkirályi saját kutatásai szerint például 336 clevelandi magyar szolgált a vietnami háborúban, de vannak kutatások az első világháborúban amerikai oldalon harcolt magyar származású katonák személyére vonatkozóan is.⁸ Szentkirályi Endre egyébként

6 A második világháborút követően „Displaced Person” státuszt kapott menekültek.

7 Szentkirályi 2019. 36.

8 Erre vonatkozóan legújabban lásd Ambrus László: Az ohioi 332. gyalogezred és magyar származású katonái a Nagy Háborúban. In: Amerikai magyarok – magyar amerikaiak. Új irányok a közös történelem kutatásában. Szerk: Ambrus László – Rakita Eszter. Líceum, Eger. 2019. 101–128.

2014-ben külön kötetben foglalkozott a clevelandi magyarok katonai szolgálatával a hidegháború éveit alatt.

A harmadik fejezet a „Kultúra” címet kapta, és a Magyar Egyesület (Hungarian Association) történetének bemutatása mellett a cserkésztevékenységgel, művészetekkel, zenével és a magyar nyelven megszólalt rádióműsorokkal foglalkozik. Ezek mellett kitér a clevelandi magyar üzleti életre és a politikai aktivitásra is. Ebben a szakaszban olvashatjuk talán a fejezet legizgalmasabb történeteit. 1974-ben például Mindszenty József bíboros látogatott a városba, ami igencsak nagy érdeklődést váltott ki a helyi magyar közösségben. A szerző 2017-ben végzett kérdőíves kutatása pedig rávilágít a mai clevelandi magyarság amerikai és nemzetközi politikai tájékozottságára, illetve a politikai eseményekben mutatott részvételi hajlandóságukra.

A Nyelv és Irodalom című negyedik részben a clevelandi magyar sajtó és könyvkiadás történetét ismerhetjük meg, különös tekintettel az 1950-es évektől napjainkig terjedő időszakra. A szerző sorra veszi a városban rövidebb-hosszabb periódusokon keresztül megjelent napi- és hetilapokat, magazinokat, folyóiratokat, bemutatja a magyar nyomdák, magyar könyvekkel foglalkozó könyvkiadók munkáját és számot ad a clevelandi könyvtárak és történelmi-hagyományőrző egyesületek gyűjteményeiben elérhető magyar nyelvű szépirodalmi művek mennyiségéről és változatosságáról. Izgalmas szemezgetni a rengeteg, legtöbbször rövid életű sajtótermék címei között, érdekes tanulmányok születhetnének ezek cikkanyagának és szerkesztőségi iratainak kutatásából. Szó esik még a fejezetben a clevelandi magyar irodalom jeles alakjairól is, például Reményi Józsefről (1870–1950), Tarnóczy Árpádról (1884–1957), vagy Pólya Lászlóról (1870–1950).

Az ötödik fejezet talán a kötet legizgalmasabb része, mely a szerző eredeti kutatásának eredményeit összegzi. A fejezet fő kérdése az, hogy egy Clevelandhez hasonló nagyváros magyar lakossága hogyan viszonyul a magyar nyelvhez, hogyan adják azt tovább az újabb generációk számára, illetve milyen mértékben és módon őrzik meg. E kérdések megválaszolásához esettanulmányokat hív segítségül, szám szerint 18-at. Mindegyik alanya Cleveland külvárosi kerületeiben él.

A minta alacsony számát az interjúk mélyítésével igyekszik ellensúlyozni, de nem mulasztja el megjegyezni, hogy az eredmények nem reprezentatívak. Ugyanakkor fontos szempont volt az alanyok kiválasztásánál, hogy hasonló szocio-kulturális háttérrel rendelkezzenek, hogy betekintést nyerhessünk általuk abba, milyen is lehetett magyarként felnőni Clevelandben. Emellett azonban hátterük és életkörülményeik eléggé különbözőek ahhoz, hogy a bevándorlási korszakok megfelelően széles spektrumára engedjenek rálátást. Így a DP, az 1956-os, és újabb bevándorlók leszármazottai is szerepelnek a kutatásban. Vannak, akiknek mindkét szülője magyar, vannak, akiknek csak az egyik, illetve akadnak akik magyar házasúrsat is választottak. Többségük (15-en) Clevelandben is született.⁹

A kutatás módszerül Szentkirályi a kis csoportos irányított beszélgetéseket választotta. Ez a munkaforma egyrészt megfelelő fokú bizalmi viszony kialakítását teszi lehetővé, másrészt a résztvevők nemcsak a kérdésekre válaszolhatnak, de egymás megjegyzéseire, válaszára is tudnak reagálni. Ez az emlékek előhozását is meg tudja könnyíteni, hiszen a csoportos interjúszituáció sokszor más emlékezési mechanizmusokat indíthat be, mint az egyéni.¹⁰ Az interjúk két „köre” 2010-ben és 2017-ben zajlott. A fejezet ennek a kvantitatív kutatásnak az eredményeit összegzi. A 18 alany életútjai – a szerző konklúziója szerint – mind-mind egyediek, ugyanakkor lényeges vonásaikban nem térnek el a clevelandi amerikai magyarok tipikus jellemzőitől. Eszerint döntő többségük (17 fő) folyékony magyar nyelvű kommunikációra képes, nyelvi készségeik megőrzésében és fejlesztésében pedig három fő faktor: a szülők, a barátok, és a magyar gyökerekhez való kötődés szorossága játszik szerepet.¹¹ Igen érdekes olvasni az interjúrészleteket a fejezetben, melyekből rálátásunk nyílik e családok otthoni nyelvhasználatára, a ma használt köznyelvi magyarral kapcsolatban tapasztalt megértési nehézségeikre, illetve arra, hogy milyennek látják a magyar

9 Szentkirályi 2019. 129.

10 Lásd Tóth Eszter Zsófia: Az oral history elméleti és gyakorlati kérdései. In: Balabás Dániel (szerk.): Módszertani tanulmányok. Az Eszterházy Károly Főiskola Történelemtudományi Doktori Iskolájának kiadványai. Konferenciák, műhelybeszélgetések VIII. Líceum, Eger. 2013. 32.

11 Szentkirályi 2019. 131.

kultúrát úgy, hogy a vele való érintkezési lehetőségeik korlátozottak.

A kötet végén található függelékben historiográfiai áttekintést kapunk a Clevelandben megjelent magyar nyelvű (és vonatkozású) könyvekről, és egyéb sajtótermékekről. Emellett a szerző arra is gondot fordít, hogy számba vegye azokat a „lelőhelyeket”, ahol nagyobb méretű magyar könyvállomány található a városban és közvetlen környezetében. Szintén a függelék részét képezi a kutatás módszertani és elméleti hátterének bemutatása is. Itt közli a szerző az általa használt kérdőívek mintalapjait és az alanyoknak feltett kérdéssorokat is. Hasznos adalék a település magyarságának tanulmányozásához a helyi magyar egyházközségek és civil szervezetek vezetőit tartalmazó adattár, ami szintén a kötet függelékében kapott helyet. A kötetet a bibliográfia, a jegyzetapparátus, névmutató és egy kép- és illusztrációmelléklet zárja.

Szentkirályi Endre kötete új szempontokkal gazdagítja a kíváncsiorolt magyarsággal kapcsolatos ismereteinket a nyelv- és kultúra megőrzésének témakörében. Cleveland példája kitűnően alkalmas egy ilyen elemzés számára, hiszen a város az egyik legnagyobb, legstabilabban fennmaradt magyar bevándorló közösségnek ad otthont. A *Being Hungarian in Cleveland* című kötettel egy igényes, informatív, hasznos és újszerű ismeretekben bővelkedő munkával gazdagodott mind az érdeklődő közönség, mind a témakört kutató szakma képviselői.

Endre Szentkirályi: *Being Hungarian in Cleveland. Maintaining Language, Culture, and Traditions* (Magyarnak lenni Clevelandben. A nyelv, kultúra és hagyomány megőrzése). Helena History Press, Cleveland. 2019. 280 o.

Rakita Eszter